

Sağlık Görevlileri İşbaşında: Yeni Bir Mesleğin Sosyolojisi

McCann, L. (2022). *The paramedic at work: A sociology of a new profession*.
Oxford University Press.

Değerlendiren: Shabnam Azizli

Üniformalı meslek mensuplarının çalışma kültürü, operasyonel süreçlerde yaşadıkları deneyimlerin niteliği meslekler sosyolojisinin odaklandığı alanlardan biridir. Leo McCann, *The Paramedic At Work* (Sağlık Görevlileri İşbaşında: Yeni Bir Mesleğin Sosyolojisi) kitabı ile sosyoloji alanında görece daha az ilgi gören paramediklerin iş koşullarını ele almakla birlikte aynı zamanda eserin kapsam alanına giren İngiltere'deki sağlık sisteminin geçirdiği değişimin operasyonel süreçlere etkisine de ışık tutmaktadır. Kitap, halen York Üniversitesinde akademisyen olarak görev yapan yazarın Covid-19 pandemisi sonrası 2022'de tamamladığı nitel araştırmaya dayanıyor.

Leo McCann Sağlık Görevlileri İşbaşında: Yeni Bir Mesleğin Sosyolojisi kitabı ile, meslekler sosyolojisi literatüründe özellikle üniformalı iş kolunda faaliyet gösteren fakat diğer örneklerde olduğu gibi yeterli ilgiye mazhar olamamış paramedikleri ele almaktadır. McCann, 2018 yılına kadar Manchester ve Cardiff Üniversitelerinde sosyoloji ve tarih anabilim dallarında, küreselleşme ile karmaşıklaşan iş koşullarını ve çelişkilerini ele alan araştırmalarda bulunmuştur. Yazar, York Üniversitesinde araştırmalarına devam etmektedir. Bundan

@ Shabnam Azizli, Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, sebnem.ezizli@gmail.com orcid.org/0000-0003-4507-6685

 Azizli, S. (2024). Sağlık görevlileri işbaşında: Yeni bir mesleğin sosyolojisi. *Güncel Sosyoloji*, 2(1), 61-65.

 guncelsosyoloji.com

 Online Basım: 30.06.2024

ziyade; araştırmada etnografik desen kullanılmıştır. Kitap, paramedik çalışmalarının İngiltere'deki ulusal sağlık hizmetlerindeki farklı işleyiş ve istihdamı bağlamında incelenmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 20 kişiyle her biri 45 dakika süren mülakatlar yapılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri detaylıca irdelenmezken, tümünün beyaz ve İngiliz olduğu aktarılmıştır. Ek olarak; paramedik çalışanları arasında cinsiyet eşitliği gözlemlenmişken etnik çeşitlilik konusu meslekteki güncel sorunlar arasında ele alınmıştır. (s.125) Mülakatlar, meslekte çeşitli pozisyonlarda (bölge müdürü, direktör, plan hareket başkanı, eğitim müdürü vs) uzun süredir (6-25 yıl) çalışmakta olan kişilerle sürdürülmüştür. Katılımcılara genel olarak; karşılaştıkları vakalara ilişkin analizleri, diğer teknik meslek mensupları ile paramedik arasında hangi bağlantıları kurdukları sorulmuştur. Yazar, mülakat sürecini hususta katılımcılara maaş beklentisi, fiziksel şiddet, mobbing, mesleki itibar gibi kategoriler ile şekillendirmiş olup, süreci başarı ile tamamlamak için paramedik görevlilerinin mesailerine iştirak etmiştir. Metnin birkaç kavramsal tema etrafında şekillendiği ancak ana odak noktasının, paramediklerin meşguliyetten (*occupation*) mesleğe (*profession*) dönüşüm sürecindeki karmaşık dinamiklerinin ele alındığı gözlemlenmiştir. Araştırmada, özellikle ambulans hizmetlerinin ve çalışanlarının sadece taşımacılığa, ilk yardıma yönelik ihtiyaç duyulan mavi yakalı algısının yerinin giderek yüksek eğitilmiş ve özerk hale gelen uzmanlara bıraktığını vurgulamaktadır.

İngiltere'de paramedik mesleğinin gelişim sürecini açıklamaya çalışan kitap, giriş ve sonuç haricinde yedi bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yazar, paramediklerin meslek tahayyülünün ulaşım ve ilk yardıma dayanan temel hizmet sunmaktan çok, klinik odaklı özerk uzman sağlık hizmetleri sağlayıcısına dönüşmede kaydettiği ilerlemeyi ele almaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde ise yazar, sağlık görevlilerinin önceden var olan herhangi bir meslek kategorisi için tanımlanabilir olmadığına vurgu yapmaktadır. Çünkü yazara göre, yeni meslekler, tıpkı yeni teknolojiler ya da iş modelleri gibi, sosyal ve örgütsel değişimi teşvik edebilir ve bu çoğu zaman da diğer grupları buna yanıt olarak uyum sağlamaya zorlayabilir. Özellikle bu yerde McCann, çağdaş bir işletme ve yönetim ifadesini vurgulayarak, sağlık görevlilerini tıp alanında "yıkıcı yenilikçi" grubu olarak betimlemektedir. Bilhassa sağlık görevlilerinin diğer birçok klinik mesleğe kıyasla daha düşük maliyetle teknik yeterlilik kazanmaları bu iddiayı pekiştiren detaylar arasındadır. Kitabın bu bölümünde vurgulanan bir diğer husus da, İngiltere'de sağlık ekonomisini yöneten çeşitli grupların -ki, bunlar çoğunlukla hem idareci hem de reformu gerçekleştiren taraftır- daha gelişmiş ve çok yönlü bir ambulans hizmetinin sunduğu cazip fırsatlarla ilgilenirken, paramediklerin sunabilecekleri alternatif konusunda net olmamasıdır. Yazar, bu yerde diğer meslek gruplarının paramediklere yönelik temkinli yaklaşımını kendi yetki alanlarını olası aşınmadan koruma iç güdüsü olarak tanımlamaktadır.

Kitabın ikinci bölümü aynı zamanda kuramsal çerçevesini de sunmaktadır. Çalışmanın kapsam alanına giren İngiltere’de paramediklerin farklı bir tarihi ve geçmişi olduğu vurgulanırken, etkileşimde buldukları alanların-afet yönetimi, psikiyatri, bakım, yangın ve kurtarma müdahalesi- da son 30 yılda değişim geçirdiği vurgulanmaktadır. Yazara göre; bu anlamda paramedik artık bir monokültür değildir; son yıllarda yeni uzmanlıklar ve istihdam fırsatlarının ortaya çıkmasıyla mesleki alan genişlemiş ve farklılaşmıştır. Bu nedenle, meslekler ve uğraşlar üzerine yapılan akademik araştırmalar da geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.

Bölümde değinilen bir diğer önemli nokta sosyoloji dışında antropoloji, kamu yönetimi, sosyal politika, kriminoloji ve yönetim disiplininde bulunan literatür yeni paramedik mesleğini anlamlandırmada potansiyel bir değere sahip olduğu vurgusudur. Yazar bu yerde paramedik mesleğinin davranış ve süreçlerini değişken kavramlar yığını içerisinde değerlendirmektedir. Çünkü paramedikler aynı zamanda teknik mesleklerin de temel özelliklerine sahiptir. Önemli ölçüde örgütsel kontrol uygulayan bürokratik örgütler tarafından istihdam edilirler. Ancak paramediklerin işlerin konumu ve doğası onlara geniş bir özerklik verir ve bu süreç onları proaktif doğaçlamacılar olmaya zorlar. Zira paramedikler özünde son derece pratik bakım personelleridir; insanlı, sosyal, çok yönlü ve açıkça farklı bir mesleki topluluğun parçalarıdır. Yine de işlerini doğası, farklı ortamlarda ve yetki alanlarında- polis memurları gibi-faaliyet gösteren diğer üniformalı mesleklerle ilişkili iş ve kimlik unsurlarını içerir. Sağlık görevlilerinin çalışma faaliyetlerinden bazıları üniformalı acil durum çalışanlarının faaliyetlerine uymaktadır; bu faaliyetler ise genellikle aşırı çalışma terimiyle açıklanmaktadır.

Yazarın değişken kavramlar yığını olarak adlandırdığı mesleki davranışa tekabül eden uygulamalar ve bunların ilk şekillendiği meslekler konusunda literatür süreci ile müşterek kanaatinin şekillendiğini gözlemlemek mümkün. Zira, Meslek sosyolojisi literatürünce bir mesleğin nitelikleri veya ‘özellikleri’ konusunda geleneksel fikir birliği mevcut olduğu bilinmektedir. Bir mesleğin ‘meslek’ olarak görülebilmesi için erbabının genellikle belli başlı evrelerden geçmesi gerekmektedir. Uzun süreli üniversite eğitimi, yeterlilikle kazanılan entelektüel bilgi tabanı, yüksek derecede operatör özerkliği ve mesleğin değerlerini ve normlarını şekillendiren iyi geliştirilmiş etik kuralları. Kitabın bu bölümde yazarın bahsi geçen özelliklere ilişkin çeşitli eleştirileri bulunmaktadır. Şöyle ki; McCann, profesyonelliğin sadece başarılı bir profesyonelleşme sürecinden sonra edinilebilecek bir statü biçimi olmadığını düşünür. Her profesyonel makam sahibinin mesleklerine ve topluma karşı çeşitli sorumlulukları olabilir ve bu yekpare olarak örgütlenme biçiminin göstergesi olamaz. Meslek mensuplarının aynı zamanda gündelik eylemleri, konuşmaları ve eğilimleri tarafından sosyal olarak inşa edilen ve hayata geçirilen bir durumu ifade etmektedir.

Meslekler sosyolojisi literatürünün dikkati en yüksek statülü ve yüksek ödüllü mesleklere- doktorlar, mimarlar, avukatlar- odaklanma eğilimi eleştiriye maruz kalan taraflar arasındadır. Kitapta da toplumda önemli roller oynayan ancak elit bir yapının parçası olmayan

nadir statüdeki mesleklerin konumu herhangi bir değişime uğramamış ve hemşire veya ebe gibi meslekler genellikle yarı-profesyonel, para-profesyonel veya teknik meslek kategorisine yerleştirilmiştir. Yazara göre; Birleşik Krallık'ta bu grupların profesyonelleşmesi için de artan bir alan bulunmaktadır. Özellikle yüksek öğrenim kurumlarının büyümesi ve genişlemesi orta statülü mesleklerin "profesyonelleşmesi" ile yakından ilişkilidir. Sağlık hizmetlerinde bunlar podiatrist, radyograf, paramedik olarak bilinen yardımcı sağlık meslekleridir. Yazar, bu hususta, Birleşik Krallıkta 1992 sonrası üniversitelerde öğrencilerin yardımcı sağlık mesleklerine girebilmesi için eğitim ve öğretim sunan genel derecelerden ziyade özel dereceler geliştirildiğinden bahsetmektedir. Bu dereceler kısmen akademik kısmen uygulamalı olup, belirli mesleki işgücü piyasalarıyla doğrudan bağlantıları ve yerleştirme deneyiminin ana bileşenlerini oluşturmaktadır. Özellikle paramedik bilimi derecesinin de gelişim sürecini açıklarken yazar, Birleşik Krallıkta meslek kuruluşuna müfredat üzerinden bir dereceye kadar kontrol sağlayarak kısmi mesleki bağlılık yaratırken aynı zamanda mesleğin bilgi tabanını etkilemesi, uygulama kapsamını genişletmesi ve piyasa değerini artırması için potansiyel bir yol sağlayan mekanizmanın varlığından da sık sık söz etmektedir.

Üçüncü bölümde ise yazar, ambulans hizmetinde dolaşımda olan dil biçimlerine temas etmektedir. Buna göre; ambulans hizmetine hâkim olan dil, her ne kadar askeri-endüstriyel konuşmadan farklı olsa da halka yardım etme, hastaları tedavi etme ve özenle hareket etme konusunda güçlü bir duruşa sahip klinik eğitilmiş personel tarafından yürütülmektedir. Birçok ambulans çalışanı hastalık, yaralanma ve ölümün insani, trajik boyutunu ve hastalar ile aileleri için bakım ve desteğin hayati önemini yakından bilmektedirler. Ek olarak; bölüm boyunca paramediklerin çalışma koşul ve şekilleri ile askeri düzen arasında benzerlikler kurulmaktadır. McCann bu çıkarımlara yaptığı mülakatlar ile ulaşmış ve katılımcıların yaralı çıkarma ve taşıma ile ilgili teknik bir meslek olarak mesleğin köklerine bağlı kalarak, sıklıkla yol personelinin ve paramediklerin içinde yaşadığı 'yolda olma' hususunu vurgulamaktadır. Burada değinmek istediği asıl husus; sürekli olarak 'yol personeli' olarak adlandırılmanın verdiği kolektif sosyal iş, yer ve varlık oluşumudur. Konuşmacılar arasında meslektaşlarını operasyonel olarak tanımlayanlar ve istasyondan ayrılan araç ve ekipleri de 'mobil' olarak bahseden örnekler de mevcut. Özellikle tehlikeli alan müdahale ekiplerinin 'sıcak bölge' içinde çalışmak üzere eğitilmiş olması ve ekiplerin vardiya sonunda üsse dönüşü olarak ele alınmaktadır. Araçları ve ekipleri tanımlamak için telsiz çağrı işaretlerinin kullanılması da eklenirse ambulans çalışanlarının melez kimliğinin canlı özelliklerinin olduğunu söylemek mümkün.

Kitabın temel analizini içeren dördüncü bölüme yazar, 'operasyon kültürü' adını vermekte ve bir dizi mülakatla diğer acil müdahale profesyonelleriyle ilişkilendiren daha geniş 'üniformalı' mesleki kültürün bir alt kümesi olan paramediklerin bu bağlamı oluşturan özelliklerine odaklanmaktadır. Bu bölümde yazar net bir şekilde polislik ve itfaiyecilik gibi

diğer üniformalı mesleklerle bazı özellikleri paylaşan ancak sosyolojik araştırmalarda nispeten daha az ilgi gören bir mesleğin-paramedik- ayrıntılı resmini çizerek sağlık görevlilerinin çalışma kültürünü derinlemesine anlatmayı amaçlamaktadır. Yazarın bu bölümde başarılı olduğu noktalardan bir diğeri de sağlık görevlilerinin büyük ölçüde var olan özerkliğine vurgu yaparken aynı zamanda yönetim tarafından inşa edilen ve yönetimin denetim ve kontrolünü artırmaya çalıştığı operasyonel bir sistem içinde veya çevresinde çalıştığı hususunu irdelemesidir. Bu süreç, İngiltere’de var olan ambulans hizmet kültürünün üniformalı acil servis kültürü ile yönetim şekli, rütbe, doktrin ve hegemonik erkeklige dayalı ‘komuta ve kontrol’ zihniyeti olduğunu açıklamaya muktedir oluşu açısından önemlidir.

Sonuç olarak; McCann, İngiltere’de uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan paramedik mesleğinin büyümesini, gelişimini detaylıca ele almaktadır. Kitabın en temel noktası, paramedik mesleğinin büyümesinde engel olarak ele alınan istihdam, yönetsel, organizasyonel ve hatta kültürel yönlerinin tartışılması ve deşifresidir. Bu nedenden ötürü, yazar gerek mülakatları gerekse de yazım süreci boyunca paramedik çalışanlarının süreç içerisinde odaklandıkları operasyonel tutumlara, statü arayışlarına ve iyi hallerinin gelişimine odaklanmıştır. Çünkü yazara göre; paramedikler, bir mesleğin klasik özelliklerine sahip olmakla beraber seçkin meslek gruplarının sahip olduğu statü ve korumadan yoksundurlar. Fakat her halükarda profesyonelleşme paramedikler için birçok sosyal ve kültürel statü işaretini beraberinde getirmeye muktedir olmakla birlikte, sahada uygulayabilecekleri klinik bilginin daha da genişlemesi için zemin ve yön hazırlamaktadır.